

MIRJANA JURANOVIĆ - SCHMIDT

KORIJENI I KRILA

Žepačka obiteljska kronika

Mirjana Juranović - Schmidt

KORIJENI I KRILA

Naslov: Korijeni i krila

Autor: Mirjana Juranović - Schmidt

Nakladnik: Fidelissima, vl. Vjeran Grabant

Lektura: Silvija Svoren

Grafičko oblikovanje: Fidelissima, vl. Vjeran Grabant

Naslovnica: Marijana Džambo

Tisak: Denona d.o.o.

ISBN: 978-953-8581-08-3

CIP zapis je dostupan u nacionalnom skupnom katalogu knjižničnog sustava Bukinet (katalog.bukinet.hr) pod brojem 991006044823309366.

Mirjana Juranović - Schmidt

KORIJENI I KRILA

VARAŽDIN 2026.

U zahvalno sjećanje na braću Ivicu i Juru

O KNJIZI SU NAPISALI:

„Ovo je univerzalna priča o čovjeku, njegovom mjestu u obitelji i u svijetu“, poručuje autorica Mirjana Juranović-Schmidt, a takvu priču bi trebala svaka obitelj ispričati i ostaviti budućim naraštajima, osobito u današnjem turbulentom vremenu u kojem čovjek vrlo lako izgubi svoj identitet. Čovjek zaluta u mnoštvu mogućnosti koje danas materijalni svijet nudi. Umjesto da izgrađuje svoju osobnost, moralne vrline, istinske odnose, on trči za novcem, uspjehom, karijerom. Htjeli mi to ili ne, naši nas korijeni oblikuju. Autorica to vrlo dobro zna te je učinila veliki pothvat i napisala knjigu o vlastitoj obitelji otvarajući pritom čitatelju svoje najdublje osjećaje, sjećanja, rane, sretne i žalosne trenutke. Poanta knjige je jasna; stil čitljiv za svaku dobnu skupinu; teološki dijelovi zanimljivi; suze naviru u nekim pričama... Osoba ne može ovo čitati i ne pitati se o svojoj obitelji, stablu, korijenima. Što je to što me može dići kad padnem, vratiti me kad zalutam, ojačati kad klonem? Bogatstvo vjere i obitelji. Ovo je pregled jedne nesavršeno savršene obitelji sa svim njezinim prilikama i neprilikama u povijesno-političko-vjerskom odnosu u kojem se ona nalazila. Priče u ovoj knjizi ogledalo su mnogih obitelji Bosne i Hercegovine: neimaština koja ih je pratila, ratni sukobi, vjerske podjele, ali jednako tako i duboke moralne vrednote koje su ponijeli sa sobom na gotovo sve strane svijeta "trbuhom za kruhom". Čitajući knjigu čovjek može doživjeti netaknutu prirodu autoričina sela; osjetiti bol zbog gubitka voljenih osoba (kako onih navedenih u knjizi, tako i svojih vlastitih); razumjeti sav povijesno - politički pregled koji ova knjiga nudi; žalostiti se zbog Emirovih udaraca šibom pred razredom ili kazne koju su pretrpjele Finka, Senada i Ana stojeći na kiši; čuditi se begovom ubojstvu; zgroziti se na "jedna usta manje"; ljutiti se zbog svih nepravdi; nasmijati pedagoškoj strategiji bake Jelene; zasuziti zbog sna o teti Ani, ponašanja tate Franje, Ivičine bilješke o majci Ljubi ili zbog oprostajnog govora na Jurinom sprovodu; radovati se zbog ponovno pronađene prijateljice...

Riječ je o autobiografiji jedne obitelji koja bi nam trebala biti motivacija za svoju vlastitu. Hvala autorici i svim suautorima!

Andreja Bahun

Mirjanu poznajem od naših zajedničkih gimnazijskih dana. Sjedile smo zajedno u klupi. Tada je bila u novicijatu, buduća redovnica. Poslije više nismo bile u tako intenzivnom kontaktu, ali uvijek smo pratile jedna drugu iz manje ili veće daljine. Njezina razmišljanja i životni put za mene su sve do danas vrlo zanimljiva i poticajna inspiracija za promatranje svijeta, života i same sebe. O njezinu djetinjstvu, obitelji i porijeklu imala sam dosta nejasnu sliku, iako je spominjala članove obitelji i pričala o rodnom kraju, tako da je čitanje ove knjige za mene bilo bliže upoznavanje Mirjane.

Tekst je meni tako jako zanimljiv jer je poznajem i svidjelo mi se dobiti uvid u njezino djetinjstvo i „korijene“.

Mirjanina je namjera sačuvati uspomenu ili sliku svoje obitelji, djetinjstva, susjeda - jednog svijeta koji je postojao i kojeg više nema - za buduće generacije. Ako je riječ o budućoj generaciji Juranovića, lijepa je ovo namjera koja će im omogućiti neka saznanja o obitelji iz koje potječu i k tome očuvanje „slike“ svijeta koji je nestao - da ne zaborave. Istovremeno se može u njoj naći gotovo svaki čovjek koji ima slično iskustvo odrastanja u tom našem svijetu u to vrijeme... Doživljaji iz škole povezani s povijesnim kontekstom života u Jugoslaviji, smrt J. B. Tita uz iskustvo brata Ivice, „metode“ nastave itd.

Svakom članu bliže obitelji posvećen je mali medaljon. Neke od njih pisala je Mirjana, neke unuci, i pridonose osvježenju teksta, jednako kao i obiteljske fotografije i obiteljsko stablo - poput dobrih pomagala za snalaženje, te kratki uvod i razmišljanje na početku svakog poglavlja o temi koja slijedi. Mirjana lijepo niže rečenice i rado sam se i sama uvukla u jedno toplo, bosansko, obiteljsko gnijezdo sa skoro idiličnim parametrima.

Osim što sadrži konkretne podatke o Mirjaninoj obitelji kao kakva obiteljska kronika, s druge strane je ovo i univerzalna priča o čovjeku, njegovom mjestu u obitelji i svijetu. Jednostavna knjiga iz koje se širi toplina, ljudskost i optimizam. Bez obzira na tužne događaje, ovo je priča koja nam pruža ljubav i nadu.

Branka Čačković

I

NE ZABORAVI SVOJE VLASTITE KORIJE

Kad sam u kolovozu 2018. godine bila na godišnjem odmoru u Bosni, boravila sam, kao i obično, u obiteljima svoja dva brata u Žepču. Obojica imaju po troje djece. Za mene je uvijek posebno lijepo i ugodno provoditi vrijeme s te dvije obitelji.

Moji su roditelji umrli: tata 1993., a mama 2015. godine. Roditeljska kuća nije puno udaljena od kuća moje braće. Nakon maminog sprovoda jedan mi je brat rekao: „Mame više nema, ali ti si uvijek dobro došla kod nas kao da je mama još živa.“ Budući da sam s mamom imala poseban odnos, teško mi je bilo otići u našu, sada praznu, obiteljsku kuću. Ali tog ljeta 2018., sve je nekako bilo drugačije.

Prilikom svakog svog dolaska u rodni kraj, posjetila bih zajedno sa svojom braćom i sestrama, nećacima i nećakinjama, grob naših roditelja na Ozimičkom groblju. Ponekad nas je znalo biti i do dvadeset osoba iz obitelji i zajedno bismo pješačili do groblja. Put od naše kuće do groblja vodio je kroz šumu, uzbrdo i nizbrdo. Uvijek smo bili glasni. Mlađi nećaci i nećakinje trčali bi ispred nas odraslih. Na povratku bismo uvijek svratili k našem stricu Ivi.

U ljeto 2018. godine posjetila sam roditeljski grob zajedno s tri nećaka i dvije nećakinje. Jedan od nećaka nije upoznao baku i djeda, dok su se drugi sjećali bake. Oni su za nju bili vjerojatno najdraža unučad premda to sama nikada nije rekla. Živjeli su u njezinoj blizini i posjećivali je najmanje jedanput tjedno.

Stigli smo do groba, pomolili se zajedno i upalili dvije svijeće. Nismo se htjeli dugo zadržavati jer su brat i nevjesta spremali roštilj za obje obitelji. Kad smo sjeli u auto, tad jedanestogodišnji nećak Ivan je rekao: „Sad bismo se još mogli odvesti do bakine kuće.“ Nismo imali puno vremena. Bila sam

svjesna toga da je trava kod naše obiteljske kuće visoka i da je put možda neprohodan. Bez obzira na sve to prihvatili smo svi Ivanov prijedlog.

U tom sam se trenutku sjetila jednog događaja dok je Ivan još bio mali. Moja je mama imala običaj svojim unučićima uvijek na odlasku dati neki slatkiš. Ponekad je to bila čokolada, a nekad samo jedan bombon ili jabuka. Obitelj moga brata htjela je krenuti kući, ali mali je Ivan stajao na vratima i nije htio ući u auto. Moja mama se sjetila da je zaboravila dati mu neki slatkiš. Otišla je u svoju sobu i donijela mu čokoladicu. Ivan se radosno osmjehnuo, zahvalio, uzeo slatkiš i ušao u auto.

Sada, nekoliko godina kasnije, taj isti Ivan želi ići bakinoj kući. Dojmilo mi se kako jedan jedanaestogodišnjak ima takvu želju. Bilo mi je tada jasno da je moj nećak imao poseban odnos sa svojom bakom.

Premda je sve oko mamine kuće bilo pusto i prazno, ovaj sam put osjećala neki duboki mir. Zaželjela sam zagrliti nepunih šesnaest godina svoga djetinjstva koje sam provela u obiteljskoj kući. Bilo mi je prekrasno promatrati svojih pet nećaka i nećakinja kako razdragano trčkaraju oko mene. Vratilo me to u vrijeme moga djetinjstva.

Shvatila sam da mi je u tom trenutku nećak Ivan pomogao dotaknuti vlastite korijene. Činilo se da ih i sam dobro poznaje i voli. Iako toga nije bio svjestan, nekako mu je bilo jasno da je upravo ovdje – u ovom dvorištu i staroj kući – živio njegov otac s još osmero braće i sestara, da je ovdje odgajan i ovdje odrastao. Tako su na neki način i njegovi korijeni na ovom mjestu.

Osim obiteljskih korijena postoje i drugi korijeni u našem životu. Svaki je čovjek, zapravo, prvotno ukorijenjen u Bogu. U knjizi proroka Izaije piše: „Prije nego što te oblikovah u majčinoj utrobi ja te znadoh. Prije nego iz krila majčina iziđe ja te poznavah.“ Da, doista, naši korijeni su u Bogu. Mi potječemo od njega. Ali Bog je htio da svatko od nas bude ukorijenjen i u obitelji - zato nas on sâm šalje u jednu. Oba su nam ta korijena važna. Kamo god kasnije u životu budemo išli, naši korijeni ostaju u nama. Nosimo ih u svom srcu. Svaki put kad putujem u svoj rodni kraj, tamo gdje sam rođena i odrasla, moje srce kuca jače i brže jer je prepoznalo vlastite korijene.

Jesam li svjesna toga da je moj život ukorijenjen u Bogu? Gdje su uopće moji korijeni? Gdje sam rođena? Svojim sam roditeljima

darovana. Volim li ja svoje korijene ili mi je potpuno svejedno iz koje zemlje i iz kojeg grada ili sela potječem?

Ovakva i slična pitanja postavljala sam si uvijek kad sam kao redovnica išla iz jednog mjesta u drugo.

Danas mogu reći da se radujem svakom susretu s vlastitim porijeklom u svom malom rodnom selu. Ta me radost ispunjava jer znam gdje su mi temelji. Veseli me jer sam doživjela da je i moj mali nećak toga svjestan, iako to još ne zna objasniti.

Volim svoje korijene; oni su oblikovali moj karakter. Oni su u Bogu - ali i u mojoj obitelji kojoj pripadam, svjesna da nije savršena.

O tome želim pisati u svojoj knjizi. Iz tih korijena crpim priču o precima koje nikada nisam upoznala. Njima pripadaju moji roditelji, braća i sestre, susjedi, obiteljska kuća, škole, priroda koja me okruživala. U temeljima su i moji snovi, nade, strahovi i sumnje koje sam nosila kao dijete.

Kada nogama dotaknem tlo domovine, kada rukama okrznem stare cigle što su ih moji roditelji sami izradili, kada u vodi našega staroga bunara ugledam odraz svoga lica - tada osjećam neraskidivu povezanost s vlastitim korijenima.

U njima se želim ponovno pronaći. Ovom knjigom krećem na putovanje kako bih otkrila sve ono što je oblikovalo moj karakter i život. Želja mi je ohrabriti i tebe, čitatelju, da i sam kreneš u potragu za svojim iskonima.

UVOD U KNJIGU

Napisati knjigu. I to knjigu o vlastitoj obitelji? Jesam li uopće spremna za takav pothvat? Prvobitno sam planirala pretočiti kratke, stvarne događaje iz svojega života u zapise prožete biblijskim tekstom. Nekoliko takvih tekstova već sam uobličila, a čitatelji su mi potvrdili da im se doista sviđaju. Stvarati takvo što za mene bi bilo daleko jednostavnije. Usprkos tome, neprestano mi se vraćala misao o pisanju obiteljske kronike. No, činilo mi se da je to neostvariv cilj pa sam stalno nizala izgovore kako bih ga odgodila. Jedan od njih bio je što sam najmlađe dijete u obitelji i ne poznajem obiteljske događaje prije svoga rođenja.

Uz to su me mučila i sljedeća pitanja: Što će na sve reći moja braća i sestre? Hoće li se složiti sa mnom? Hoće li se moći prepoznati u mojoj knjizi? Pribojavala sam se hoće li se itko naći povrijeđenim? Trebam li obiteljsku priču uljepšati ili smijem pisati samo istinu? Vrijedi li uopće cijeli ovaj pothvat ako netko od mojih najbližih s tom istinom ne bude mogao živjeti? Ta su me pitanja neprestano mučila na samom početku razlučivanja.

Pisanje o povijesti moje obitelji za mene je predstavljalo golem izazov, no želju za stvaranjem više nisam mogla potiskivati.

Nakon što sam u listopadu 2018. godine u Zagrebu objavila doktorsku disertaciju, shvatila sam da je pravi trenutak za pisanje osobne ispovijesti. Mnoge osobe koje su mi bile bitne u životu podržale su moju ideju - ponajprije obitelj, a potom i prijatelji. Mnogi od njih s nestrpljenjem su iščekivali izdanje moje knjige.

Kao posljednje, deveto dijete u obitelji željela sam započeti s obiteljskom pričom o svojim prabakama i pradjedovima. Mnogo je događaja koje sama nisam proživjela, no o njima su mi pripovijedali drugi. Željela sam zaviriti u prošlost svojih predaka dokle god je to moguće. Želim istražiti kakav je život imala moja obitelj te koje su bile njezine brige i strahovi. S kakvim su se problemima i poteškoćama suočavali moji roditelji i koji su bili njihovi radosni trenuci. Što je bio izvor snage za moju obitelj i koje je mjesto u njoj imao Bog. Kakvi su odnosi vladali među braćom i sestrama te kako se moja

majka odlučila donijeti na svijet toliko djece. Na ta i mnoga druga pitanja željela sam pronaći odgovore.

Već na samom početku bilo mi je jasno da se slika koju imam o vlastitoj obitelji ne mora uopće podudarati s onom koju nose moja braća i sestre. To je, uostalom, posve prirodno. Mama me rodila u svojoj 38. godini života, a tata je tada imao 43 godine. U toj životnoj dobi moji roditelji sigurno nisu bili toliko oduševljeni svojim devetim djetetom kao kada su dobili svoje prvo dijete. Pri rođenju prvog djeteta mama je imala 19, a tata 24 godine.

Slika o vlastitoj obitelji koju imam je nešto sasvim osobno. Kao najmlađe dijete, imam osobnu predodžbu i vlastita iskustva u odnosu na svoju obitelj. To je sasvim u redu.

Moja obitelj nipošto nije savršena. Uopće ne. Kao i svaka druga obitelj, i ona ima svoje jake i slabe strane, svoja svjetla i sjene. Ako pomislim na broj članova svoje obitelji, mogu sa sigurnošću reći da smo bogata obitelj - ima nas devetoro braće i sestara. Rasuti smo u pet europskih zemalja: Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Austriji, Njemačkoj i Italiji. Premda nas je bilo mnogo i premda smo posjedovali prostrana polja i šume, u materijalnom smo smislu bili doista siromašni. Pogotovo na svojem početku. Prve godine braka mojih roditelja, pa i naredna dva desetljeća, naš je obiteljski život bio obilježen velikim siromaštvom.

Ovom knjigom želim posvjedočiti koliko je lijepo imati obitelj. Kako je još ljepše imati veliku obitelj, mnogo braće i sestara koji te se sjetu, koji će ti pomoći, koji su ti blizu i u lijepim, ali i u teškim životnim situacijama. Odnosi koje izgradimo u svojoj obitelji odražavaju se na cijeli naš život.

Ovom obiteljskom pričom želim svojim nećacima, nećakinjama i njihovim potomcima darovati svjedočanstvo o njihovim roditeljima, bakama, djedovima i daljnjim precima. Postoji mnogo događaja o kojima se nitko iz moje obitelji ne usudi govoriti, nekih se možda sramimo. Neke naši nećaci i nećakinje ne mogu razumjeti jer ne znaju kako je izgledalo djetinstvo njihovih roditelja. Brojne su stvari i događaji zbog kojih smo danas ponosni. Ima mnogo smiješnih i prekrasnih trenutaka koje smo doživjeli kao obitelj. Iz naše obitelji potječu prekrasni ljudi i osobe koje su je obilježile. Isto tako, postoje i tužne i teške situacije koje smo zajedno prebrodili.

Boraveći jednom prigodom kod brata Frane u Bosni, pokrenuli smo razgovor o djetinjstvu, upravo dok je njegov sin Lovro pisao domaću zadaću.

Odjednom je postao vrlo znatiželjan i tati je nastavio postavljati pitanja. Želio je da tata nastavi pričati. Djeca žele znati kakvo su djetinstvo imali njihovi roditelji i koje su pustolovine doživjeli živeći gotovo bez televizije i interneta. Mislim da je iznimno važno da djeca upoznaju povijest svojih roditelja. Kao deveto, najmlađe dijete, želim ispričati povijest o svojoj obitelji. Svjesna sam toga da ne mogu uspjeti bez pomoći svoje braće i sestara. Kada sam ja došla na svijet, moja je obitelj postojala već punih devetnaest godina. O tih devetnaest godina mogu pisati samo ako mi moja braća i sestre budu pričale o tom vremenu i obiteljskim događajima.

Ovo je priča o jednoj bosanskoj katoličkoj obitelji, iako zapravo ne mogu reći da smo bili doista tipična bosanska obitelj. Tada su u većini obitelji u Bosni postojali poslovi koje su obavljale samo žene ili samo muškarci. Nešto od toga vrijedilo je i za moju obitelj, ali ne strogo. Kod nas su u štalu kravama išle mama, moje sestre i ja, ali naravno i moja braća. Musti krave ili hraniti svinje mogao je svatko od nas. Kuhanje je u Bosni bilo strogo ženski posao. Mislim da ni danas nije puno drukčije. Kod nas je znao kuhati i tata. Nitko nije znao napraviti tako ukusan grah kao on. Gotovo su sva braća znala nešto skuhati. U vrtu smo svi radili. Teže su poslove obavljali tata i braća, a lakše mama i mi sestre. Zbog toga u većini stvari nije postojala stroga podijeljenost poslova. Tata je radio u tvornici, a mama je upravljala novcem.

Ovo nije priča samo o mojoj obitelji i za nju. Ovo je priča u kojoj se mogu prepoznati mnoge osobe koje su rođene u Bosni, one koje potječu iz siromašnih obitelji i koje su doživjele komunistički sustav. To je priča o svima koji su išli u školu u kojoj su učitelji odgajali batinama i gdje se nije poštovalo ljudsko dostojanstvo. Ovo je pripovijest o obitelji koja se držala zajedno u svim životnim nedaćama; ovo je univerzalna priča o čovjeku, njegovu mjestu u obitelji i svijetu.

Ova priča može biti zanimljiva svakomu tko traži vlastite korijene i svoj identitet. Isto tako, ova knjiga može biti zanimljivo štivo svima onima koji poznaju nekoga tko potječe iz Bosne.

IZNENADNI SMRTNI SLUČAJ U OBITELJI

Nakon što sam napisala dva poglavlja svoje buduće knjige, nenadano se dogodio smrtni slučaj u našoj obitelji koji nitko od nas nije mogao slutiti. Posljednjeg dana 2018. godine, od srčanog udara preminuo je naš brat Ivica. Nas osmoro braće i sestara bilo je duboko potreseno i činilo se kao da nas je iznenada obavila neka tama. Imao je pedeset i jednu godinu. Njegova jedina, nadasve ljubljena kćerka Mirijam imala je tek nepunih deset godina. On je bio sav njezin svijet. Ivica je za svakoga od nas bio jednostavno najomiljeniji brat. Svatko od braće i sestara može to potvrditi. Nikada se nije ni s kim svađao. Svojim kolegama s posla i susjedima bio je vrlo draga osoba. Posljednjih je godina svake nedjelje sa svojom kćeri išao u crkvu i bio je na nju jako ponosan jer je nakon svoje prve pričesti u njihovoj župi u Livorni Ferrarisu postala ministrantica.

Nismo mogli razumjeti njegovu iznenadnu smrt. Mislili smo da je bio zdrav jer se nikada nije tužio na zdravlje. Općenito se nikada nije žalio, iako smo svi znali da i on ima problema u životu. Kad je bio još vrlo mlad, otisnuo se u daleki svijet kako bi zaradio za život. Obišao je mnoge zemlje, ne zato što je bio željan pustolovina, nego zbog različitih poslova koje je obavljao. Za vrijeme rata u Hrvatskoj te Bosni i Hercegovini borio se cijelo vrijeme na prvoj crti obrane. Unatoč svemu tome, bio je uvijek optimistična osoba i pravi uzor za sve nas u obitelji. Mama mi je znala pripovijedati kako joj je često davao novac da nama, mlađoj djeci, može kupiti nove cipele ili ono što nam je trebalo za školu. Kad je majka već bila starija i nije više mogla sama boraviti u našoj obiteljskoj kući, nego se o njoj brinula jedna gospođa, on joj je jednom prigodom rekao: „Draga majko, ne brini se ni za što. Sve dok ja imam što jesti, imat ćeš sigurno i ti.“ Posljednje godine svojega života majka je živjela u njegovoj kući jer je to bilo toplije i sigurnije mjesto za nju.

Čim sam saznala da je umro, sat vremena kasnije krenula sam na put za Italiju. Samo nekoliko sati nakon njegove smrti bila sam u njegovu stanu i

mogla vidjeti njegovo tijelo. Put iz Friedrichshafena do Livorna Ferrarisa trajao je pet sati. Cijelim sam putem plakala, ali sam ga htjela što prije vidjeti i te teške trenutke provesti s njegovom suprugom i kćeri. Njegovo je tijelo dva dana bilo u kovčegu u njihovu stanu, u spavaćoj sobi. Svatko se mogao oprostiti od njega na svoj način. Pokraj njega i za njega osobno smo i zajedno molili. Kasno u noći stigla su četvorica braće te obje sestre sa svojim muževima i djecom. Premda sam tada osjećala duboku tugu, mogla sam istovremeno osjetiti i duboki mir kad bih stajala pokraj mrtvog tijela svojega brata. Jedna mi je sestra kasnije rekla kako je i sama osjećala duboki mir u njegovoj blizini. U toj tami činilo se da nas prati svjetlo naše duboke vjere i nade. To svjetlo u tami bila su mnoga lijepa sjećanja na brata. O svojim lijepim sjećanjima na brata pripovijedali su nam njegovi kolege, prijatelji i susjedi. Bio je vrlo pouzdan, odgovoran kao otac i suprug pun ljubavi. Jedna mi je gospođa rekla: „Tvoj je brat bio uzor svim našim muževima. Nakon što bi došao s posla kući, stavio bi svoju kćerku Mirijam na ramena pa bi njih dvoje često išli u šetnju ili bi se zajedno vozili biciklima. Svojoj je kćeri dao toliko ljubavi da ona od nje može živjeti tisuću godina. Dok je bila mala, svuda bi ju nosio na ramenima.“ Te su riječi za mene bile tako utješne.

Samo nekoliko mjeseci prije svoje smrti bio je sa svojom kćeri Mirijam u Firenci jer je ona željela upoznati svoju omiljenu književnicu. S nepunih deset godina života imala je oko dvjesto knjiga koje joj je otac kupio. Sve ih je pročitala i o sadržaju svake pojedine pripovijedala bi s velikim žarom i oduševljenjem. Za posljednji Božić na dar je od oca dobila tri nove knjige. On sam jako je volio čitati te je u Bosni, u svojoj kući, imao prostoriju u kojoj se nalazila samo polica puna knjiga. Ljubav prema knjigama i čitanju Mirijam je naslijedila od oca.

Svi su ga jako voljeli. Često je bio kršteni ili krizmani kum nećacima i nećakinjama. Jednog brata, koji zbog zdravstvenih teškoća nije mogao doći na sprovod, posjetio je u Puli samo četiri dana prije vlastite smrti.

Posljedni smo telefonski razgovor imali za Božić. Nakon našeg razgovora imala sam tako lijep osjećaj ugođe u sebi da sam pomislila: „Kako je lijepo imati tako dobrog brata.“

Kada u jednoj obitelji netko tako iznenada umre, može se pojaviti velika ljutnja na Boga. Kako je tako nešto uopće mogao dopustiti? Takvi su osjećaji sasvim normalni. Začudo, ja taj osjećaj ljutnje prema Bogu zbog smrti svoga brata tada nisam imala. Ne znam što su tada osjećali ostali članovi moje

obitelji i kako su se s tim nosili. Odmah mi se nekako javila sigurnost da je moj brat sasvim svjesno živio svoj život i da je svaki dan njegova života imao puni smisao. On je svoje vrijeme na zemlji vrlo dobro iskoristio. Nikada nije bio nervozan. Uvijek sam uz njega imala osjećaj da jasno vidi prioritete u svom životu. Kada bi bio sa svojom kćeri i s njom provodio vrijeme, bio bi potpuno i svjesno okrenut samo njoj. Kada bi nešto radio, posvetio bi se tomu u potpunosti.

Imao je ispunjen život. Kako samo možemo biti ponosni na njega! I nakon smrti imao je osmijeh na licu, onakav kakav ga je krasio i za života. Prije nikada nisam mogla biti sama u blizini preminule osobe. Taj sam put bila sama s njim u noći i nisam osjećala nikakav strah. To je moj brat koji je sada u Bogu – osjećala sam to. Sve što sam tih pet dana u stanu moga brata i njegove obitelji doživjela bilo je tako duboko i dojmljivo. Svi smo mogli doista osjetiti kako smo imali dobrog brata.

Dan nakon bratova odlaska, nevjesta i nećakinja otkrile su mi kako je brat svakoga dana pisao bilješke za našu buduću knjigu. Dale su mi njegove dvije ispisane bilježnice. Prvo što sam pomislila bilo je da je pisao samo natuknice o našoj obitelji. Kada sam dobila bilješke, nisam mogla vjerovati. Moje misli i moji osjećaji odjedanput su se promijenili. Bilo je tu tako mnogo teksta. Srce je počelo tako snažno kucati kao da je htjelo iskočiti iz grudi. Je li predosjećao da će umrijeti i svojim napisanim tekstom htio me obvezati da sama napišem knjigu? S bilješkama u rukama otišla sam odmah u sobu gdje je ležao. Plakala sam. Moje su oči dugo ostale natopljene suzama, dok su mi se u srcu miješale neopisiva ljubav i duboka zahvalnost. Počela sam naglas govoriti i zahvaljivati. Bila su tri sata iza ponoći. Rekla sam mu: „Hvala ti, dragi brate. Sada mogu našu knjigu dalje pisati i dopunjavati. Ti si moja nadahnuće. Svima si nam važan. Volim te. Dobro došao u nebo, u kojemu su tolike osobe koje voliš i koje su prije tebe otišle. Dobro došao k našim roditeljima, bakama i djedovima, prabakama i pradjedovima. Zagrli ih sve i reci im da nam nedostaju. Zamišljam sada tebe i majku kako vodite lijepe i duboke razgovore, kakve ste vodili i prije, kada bi nakon pola godine ili još dužeg razdoblja došao kući. Zamišljam kako bi postavio majci pitanje i pretvorio se u uho dok bi slušao, a ona bi nježnim i tihim glasom pripovijedala o svojem životu ili o prošlosti naše obitelji. Za nas troje najmlađih u obitelji bio si uvijek uzor. Kada bi došao kući na godišnji odmor, odmah bi idućeg jutra pitao majku što je najpotrebnije učiniti. Nikada nisam

primijetila da si loše volje. Najviše si volio jesti majčinu krumpirovu čorbu; čak si je i hladnu rado jeo. Kod nas troje najmlađih povremeno si preuzimao ulogu oca. Majka je imala ogromno povjerenje u tebe. Znao si mnoge njezine tajne.

Nakon što sam se poslije bratova sprovoda vratila kući u Friedrichshafen, pročitala sam istoga dana sve njegove bilješke. To je čitanje za mene bilo kao da dodirujem nešto sveto. Istodobno sam mogla i plakati i smijati se. U sljedeća tri dana pretipkala sam sve bilješke. Imala sam trideset stranica na računalu. Bila sam tako ponosna na svojega brata i tako sretna što mi je darovao tako mnogo zapisa - ne samo meni, nego i svoj mojoj braći, sestrama i široj obitelji.

* * *

Nakon smrti brata Ivice, u mojem je srcu dugo ostala praznina. Sada sam imala samo njegove bilješke. Znala sam da trebam nastaviti raditi na našoj knjizi. Brat Juro već je bio bolestan. Imao je rak i preminuo je dvije i pol godine nakon Ivice. U vrijeme bolovanja približili smo se jedno drugomu. Mogla sam mu postaviti još mnogo pitanja o našoj obitelji, a on mi je na njih odgovarao. Znala sam da će nas i on uskoro napustiti. Za mene je bio poseban dar što sam pet dana neposredno prije njegove smrti mogla sjediti pored njegova kreveta. Razumjeli smo se i bez mnogo riječi. Njegova me smrt potaknula da nastavim raditi na knjizi.